

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

RÉDEI KÁROLY

Szófejtések

The etymologies of the following words are discussed: 324. Ostyak *iškəs-* 'boast, brag'; 325. Ostyak *wič* 'entirely, for ever'; 326. Once again about the Zyrian-Votyak pronoun *as* 'self own'; 327. Zyrian-Votyak *jil* 'peak, summit, top, crown'; 328. Zyrian *jurka* 'chief, chieftain, shaman'; 329. Zyrian *vel* 'upper, surface'; 330. Votyak *il'is* 'wet, moist, watery'; 331. Votyak *osto: osto inmare* 'God'; 332. Once again about Votyak *šuan* 'wedding-feast'; 333. Lappish *miesse* 'reindeer calf'.

324. Osztják *iškæ-* 'sich rühmen'

Votj. Sz. *ušjal-*, K *ošjal-* 'loben, rühmen, preisen' | zürj. Sz. P *oški-*, KP *u□ki-* | osztj. O *isək-*, vog. TJ *äsk-*, AK Szö. *ēsγ-* 'preisen' stb. (< **ečkə-* 'loben, preisen' FU, UEW 71).

Az osztják ige reflexív-, frekventatív-, intranszítívképzős származéka: (DEWO 10) Kaz. *iškəs-*, O *iskəs-*, Ahl. *iškaš-* 'sich rühmen, prahlen; loben, rühmen (Kaz.)'. Az *əs*, *as* osztják képző, ám alakjára és funkciójára bizonyára hatott a zürj. *is*, *is* képző (vö. Ganschow 1965: 91–92, 104). Az *iškəs-*, *iškaš-* hibrid alakulat, amelynek létrejötte nem mentes a zürj. (Wied.) *oškiš-* 'sich rühmen, sich loben, sich prahlen', (Fokos-Fuchs, SyrjWb.) Ud. *oškiš-* 'sich rühmen, sich brüsten, prahlen', (SzsZsIK) Ud. *oškiš-* 'хвалить' ige hatásától.

325. Osztják *wiè* 'ganz, für immer'

Az itt következő *osztják* szót a Steinitz-féle osztják szótár a következő alakokban ismeri: (DEWO 1554, 1555) V Vj. *wič*, Trj. *wičə* 'совсем, навсегда, für immer (V); вечно, ewig (Vj.); постоянно, ständig (Trj.)'; V *wič patəm tarəs* 'Eismeer' ['örökké/állandóan befagyott tenger']; DT *wāča*, C *wečā* (superlat. vor Adj.; DT), C *w. kes* 'во всякий раз; auf alle Fälle'. Voltaképpen az or. *вечно* 'örökké, örökre' határozószó átvételével van dolgunk, mégpedig oly módon, hogy az osztjában az or. *но (no)* végződést locativusragnak fogták fel (V Vj. -

nə/-nə, Trj. DT *-nə*) és a szemantikailag inkább az ideillő lativusi *a* raggal helyettesítették. A *wič*, *wičə* formákban az or. *вечно*-t tőalakban vették át.

326. Még egyszer a zürjén–votják *as* 'selber, selbst, eigen' visszaható névmásról

1. „A permi nyelvekben a visszaható névmásnak két allomorfja van: zürj. *ac-*, *as-* ~ *as*; votj. *ac-*, *as-* ~ *as-*. A két változat komplementáris disztribúcióban van egymással, vagyis egyes esetekben az *ac-*, *as-*, más esetekben viszont az *as*-szerepel” (Rédei 1983: 39. A permi visszaható névmások ragozására vonatkozóan l. Rédei 1978: 72–73; Csúcs 1990: 46–47).

2. Raija Bartens „Permiläisten kieleten ns. refleksiivipronomineista” című dolgozatában (Bartens 1997: 55–72) a permi visszaható névmásokat alapos szemantikai és szintaktikai vizsgálatnak vetette alá. Cikke elején mindenekelőtt arra hívja fel a figyelmet, hogy a komi és udmurt kutatók a kérdéses névmástípust nyomatékos vagy határozott személyes névmásnak hívják (усилительно-личные местоимения, лично-определятельные местоимения). Funkcionális elemzések alapján Bartens is ezen terminus(ok) mellett teszi le a voksot (korosteinen persoonapronomini) (i. h. 55 passim). Az ún. visszaható névmásoknak – amint Bartens kifejti – más nyelvekben is általánosnak mondható a nyomatékos/határozott személyes névmásként való használata, pl.: zürj. *me acim* 'én magam', finn *minä itse* ua., cser. *te ške* 'te magad', m. *én magam* 'ich selbst', or. *я сам* ua., ném. *wir selbst* 'mi magunk' stb. Ezért én továbbra is a visszaható névmás szakkifejezés használatát támogatom.

A zürj. *ac-*, *as-*, votj. *ac-*, *ac'*, *as-* névmástő rokon nyelvi megfelelői egyrészt visszaható névmások (finn *itse*, lapp K T *jičče*, mord. E *eš*, *äs*, M *eš* stb.), másrészt 'Schatten, Schattenseele' jelentésre visszavezethető főnevek: vepsze (SKES) *itšhine* 'kaatumatauti; Epilepsie', osztj. J. - *il's* 'Schattenseele', Kr. *is* 'Seele, Geist' stb. < **iče* ~ *íše* 'Schatten, Schattenseele' FU (UEW 79). A nyelvtani kategóriává (visszaható névmássá) válás az 'árnyéklélek; Schattenseele' jelentésből indult ki: finn *katselin itseäni peilistä* 'nézegettem magamat (←árnyékomat/árnyékképemet) a tükörben' (Bartens: i.h. 66; ugyanígy UEW 80).

3. A zürj.-votj. *ac-*, *as-* tő magánhangzója a feltehető **iče* *i* hangjának szabálytalanul felel meg. Az *a* minden bizonnyal az *as* névmási variáns hatására keletkezett. A szuppletivikus *as* alakkal bővült visszaható névmás a korai őspermiben *ič-/*iš-* és **as(i)* lehetett.

Miért jött létre az *as* névmás? Az *ac-*, *as-* toldalékos alakjaiban Px + Cx a sorrend. Ezzel szemben a helyhatározói esetragoknál Cx + Px, így ezeknél az *ac-*

, *as*- tő nem jöhet szóba. Vagyis a másodlagos *as* névmás létrejöttének rendszer-kényszer lehetett az oka (Bartens: i. h. 59). De mi az *as* eredete? Fenti idézett etimológiai cikkemben (Rédei 1983: 39–40) az *as* etimológiáját tárgyalom. Úgy tűnik, az *as* eredetéről nyújtott magyarázatom elkerülte Raija Bartens figyelmét. Anélkül, hogy a lényegen változtatnék, az alábbiakban a nyomatékos/határozott személyes névmás → visszaható névmás fejlődési sor figyelembe-vételével a korábbinál szabatosabban világítom meg a permi *as* névmás kialakulását.

Véleményem szerint az *as* (< **asi*) névmás a mutató névmási eredetű *a* nyomósító szó és a *si* < **sä* 'er, sie, es' személyes névmás (zürj. *si*, *sije*, votj. *so*) összetapadása útján keletkezett. Vö. zürj. (Fokos-Fuchs, SyrjWb.) V Ud. Le. *a* (enklitische verstärkende Partikel) 'ja, wohl': Le. *jugid nin-a!* 'es ist ja schon hell'; (Fokos-Fuchs, SyrjWb.) Ud. *asi* (< *a* + *si*) 'вот; siehe!'; (SzrSzlK) Ud. *asi*, *assj* (< *as* + *si*) 'вон, вот' (*co* alatt). Vö. még (Fokos-Fuchs, SyrjWb.) Ud. *a-ta* 'siehe hier!', *a-ti* 'siehe dort!' Az **asi* nyomatékos személyes névmás eredeti jelentése tehát 'ő maga; er/sie selbst' lehetett. A korai őpermi **asi* alakból a mai *as* a szóvégi magánhangzó lekopása révén keletkezett. Az *a* etimológiai összefüggéseihez l. MszFE (*az*, *a* alatt) és UEW (**o* ~ **u* alatt). A nyomatékos személyes névmás → visszaható névmás fejlődési sorhoz a fent felsoroltakon kívül l. még észti *ise* 'maga' ~ GenSing. *enese*, *enda*, PartSing. *ennast* stb. (~ finn *hän* 'er, sie, es') (SKES; Laanest 1982: 195 kk.).

327. Zürjén-votják *jil* 'Gipfel, Spitze'

Zürj. (WUo.) Sz. Lu. *jil*, V P *jiv*, Ud. *jiv*, I *ji* 'oberes Ende, Gipfel, Spitze', (Gen.) K P *jol* 'Gipfel'; votj. (Munk.) Sz. *jil*, K *d'al* 1. 'teteje, föle, felső része (vmely tárgynak)', 2. 'kalász; növényeknek felső hajtása'. 3. 'hegye, csúcsa, kidomborodó része (vmely tárgynak)', 4. 'vég, határ', (Wichm. – Korh.) G B *jil*, Sz. M J *jil*, J *jiv*, MU *d'iw*, Uf. *d'il* 'oberes Ende, Gipfel, Spitze, Wipfel, First, Dach, Quelle des Flusses'.

A zürjén-votják szóval etimológiailag együvé tartoznak a következő permi szavak: zürj. (WUo.) Ud. *jilem* 'Kinder, Familie', (Fokos-Fuchs, SyrjWb.) V *jivmi* - 'sich vermehren', Ud. *jilem* 'Kind, Kinder'; (SzrSzlK) Pec. *jilmi*-, FV *jilmi*-, Vm. *jimi*-, FV *jimō*-, Ud. *jivmi*-, Vm. *jizi*- 'расплодиться, размножаться'; votj. (Wied.) *jili*- 'groß, hoch werden', *jiliti*- 'erhöhen', (Munk.) Sz. *jil*-, K *d'al*- 1. 'megszaporodni, elszaporodni, megsokasulni', 2. 'gyümölcsöt teremni', (Wichm. – Korh.) G *jili*-, Sz M JI *jili*-, Uf. *d'il*- 'sich vermehren (Geschlecht, die Wotjaken, Herde, Getreide), steigen (Wasser), sich verlängern', G *jiliti*-, M *jiliti*-, Uf. *d'il*- 'vermehren, verlängern'. Jóllehet a

Wichmann – Uotila és a Wichmann – Korhonen szótár a szavakat etimológiailag bokrosítva adja meg, e szavak összetartozására nincs bennük utalás.

Ezen származékok jelentései a 'vminek a teteje, csúcsa, a fa koronája' jelentésből vezethetők le: 'csúcsosodik, nő a fa koronája' → 'hosszabbodik, nagyobbodik, nő' → 'szaporodik'. A zürj. *jilem* 'Kinder, Familie' értelme korábbi 'szaporulat; Zwachs, Anwachs, Vermehrung' jelentésből érthető meg. Vö. m. *csúcs* → *csúcsosodik, kicsúcsosodik*, német *Spitze* → *sich zuspitzen*.

A *jil* szó van meg a következő zürjén határozószói kifejezésekben is: (Wied., Gramm. 225) *jila-vek, jila-vek céž, jilís jila-vek* 'immer, ewig', (Fokos-Fuchs, SyrjWb.) V Pr. *jila-vek* 'Ewigkeit; ewig (Adj.) (V), ewig, fortwährend, immer (V Pr.)', (SztSzlK.) FV *jila-vek* 'вечно, всегда, постоянно, все время'. Az utótag (*vek*) orosz jövevényszó, jelentése 'kor, életkor, örökkévalóság'. A *jila-vek* szerkezet szószerinti jelentése: megközelítően: 'felső életkor(ig) | örökkévalóság(ig)' → 'örökké, mindig'. A *jila-vek céž* jelentése szószerint kb. 'a felső életkoron/örökkévalóságon át'. A KESZK a *jila* elemet ismeretlen eredetűnek tartja.

328. Zürjén *jurka* 'főnök, sámán'

A címként megadott szót csupán A. K. Mikusev folklorisztikai gyűjtéséből ismerem: (A. K. Mikusev 1973: 254) I *jurka* 'персонаж коми преданий; богатыр, с которым жестоко расправилась община, a komi hagyományok alakja; hős, akivel kegyetlenül bánt el a közösség'.

A zürj. *jurka*, a *jur* 'Kopf, Haupt' *-ka* kicsinyítő képzős alakja, vö. *nilka*, P *nivka* 'Mädchen' (*nil* 'Mädchen, Tochter', *eńka, ínka* 'Frau, Weib, Schwiegermutter' (*eń, ín* 'Frau, Weib, Mutter')). A szó eredeti jelentése 'törzsfőnök, főnök, sámán' lehetett. A zürj. *jurka* ma már elavult szó, egykor a társadalmi életnek és a hitvilágnak fontos szava volt.

A *jur* 'Kopf, Haupt' szóból alakult családnevek más típust képviselnek, ezeknél hasonlóságon alapuló névátvitellel van dolgunk. Pl.: (Fokos-Fuchs, SyrjWb.) *jurov*: V *iz-jurov* 'köfej', Sz. *śed-jurov* 'fekete fej', *śuv-jurov* 'vidrafej'; *li-jurov* 'csontfej' (zürjén író neve). Vö. még *jurańov, jurkin*.

329. Zürjén *vel* 'Oberfläche'

A zürj. *vel, vev* 'Oberfläche, Oberes' főnév önállóan nem él, csupán összetételekben, ragos és képzett alakokban fordul elő: (WUo.) Sz. *velje vetlema* 'so sagt man v. Getreide, das im Sommer infolge der Trockenheit zu früh gereift ist, so

daß die Körner hart und klein geworden sind', (Lytk., Drevn.) *vel-tidalan-in* 'небо; ég, menny' [tkp. 'fent látszó hely'], (WUo.) Sz. Lu. *vel-dor*, P *vev-der* 'Oberfläche, Oberes', (Fokos-Fuchs, SyrjWb.) Le. *jez-vel* 'viel Volk, viel Leute' *nił-vel* 'viel Mädchen', *pes-vel* 'viel Brennholz', V *vevd-* (seltener) 'bedecken; zuvorkommen, überholen, bewältigen', (Wied.) *veld-*, *vevd-*, P *veld-*, *vevd-* 'ausbreiten', (WUo.) Sz. Lu. *veld-* 'übertäuben, überschreien; überhandnehmen, vorwalten, übertreffen', (SzrSzlK) AV *vevdi-* 'раскидать, разбросать, разметать, разместить', (WUo.) Sz. Pecs. Lu. *velt*, V Ud. P *vevt*, I *vejt* 'Deckel' (Sz. Pecs. Lu. V Ud. P); Dach (Sz. Pecs. Lu. VI)', (Gen.) K P *völt* 'Dach', *võlsa* 'aufeinander'. – A zürjén szónak a következő votják megfelelője ismeretes: (Munk.) Sz. *veld-*, K *völd-* 'ausbreiten überbreiten (z.B. eine Decke); verbreiten', *veldet*, K *völdet* 'Decke, Zimmerdecke', (Wichm. – Korh.) G. Uf. *veldi-*, Sz. M *veldi-*, J *völdi-*, J MU *võudi-* 'ausbreiten' (Uotila, SyrjChr. 173; KESzK).

Véleményem szerint ebbe a szócsaládba tartozik még a következő votják szó is: (Wichm. – Korh.) *val-*: G *valla-pal*, MU *võula-plu* 'oberer Teil, obere Seite, (M auch) oberes Ende (des Dorfes)', G *vallañ*, MU *võulañ* 'aufwärts, nach oben, hinauf; (G auch) rechts', G *vallaśan* 'von oben'. A Wichm. – Korh.-szótár ezt a szót helytelenül a *vil* 'Oberfläche' alatt közli.

A magánhangzó-megfelelés meglehetősen tarka: őspermi \hat{v} : v , *velt*, *veld-* stb.; őspermi \hat{o} : zürj. *veld-*, KP *völt*, votj. *veldi-* stb.; őspermi \hat{a} (< \hat{a}): votj. *val-*. A hármas magánhangzó-megfelelés úgy hozható egymással összhangba, ha előpemi veláris magánhangzóból indulunk ki. Az őspermi \hat{v} előzménye \hat{a} vagy \hat{o} lehetett. Következésképpen az előpermire feltehető \hat{a} vagy \hat{o} hang a szókezdő v (< \hat{w}) delabializáló hatására az őspermi nyelvjárások egy részében \hat{v} és \hat{a} (> \hat{a}) hanggá fejlődött. A delabializáló hatásra vonatkozóan I. Rédei 1984a: 191–195, 1984b: 53–59.

A KESzK az őspermiben két szót rekonstruál: \hat{v} *l* 'верх' és \hat{v} *öl* 'повверхность'. Ez a szétválasztás hangtani szempontból egyáltalán nem indokolt.

330. Votják *il'is* 'feucht, naß'

Zürj. Sz. P *ul'* 'feucht', KP *ul'* 'feucht, frisch, roh' | votj. Sz. *il'*, K *öl'* 'roh, frisch (Fleisch od. Holz); feucht, naß' (+ ?cser., vog. – \hat{e} *l'z* 'feucht, naß' FU, UEW 73).

A permi szavak *is*, *-is* képzős származékai: zürj. (Fokos-Fuchs, SyrjWb.) V *ul'is* (seltener) 'Feuchtigkeit, Nässe'; votj. (Wichm. – Korh.) G *il'is*, M *il'is*, 'сырой, (G auch) feucht, naß'. Ide vonhatók még a következő alakok is: zürj.

(SzlSzlK) FV Vm. AV Pecs. Szkr. Ksz. *ul'is*, FSz. I Lu. Le. KSz. *ul'is*, Lu. *ul'es* 'полный, сырой (напр. о ребенке); telt, kövér (pl. gyermek)'; votj. (Wichm.–Korh.) G *il'is*, MU *il'is* 'dick (Mensch) (G), grob, groß, dick (MU)'. A Wichm.–Korh.-szótár a 'feucht, naß' és a 'dick...' jelentésű szavakat egymástól elkülöníti. A két szó elválasztása azonban jelentéstani szempontból nem indokolt. A kövér, telt; 'dick' jelentés létrejöttére feltehetőleg az or. *сырой* hatott, amelynek a 'nedves, nyers' jelentés mellett a népnyelvben 'kövér, lagymatag, szétfolyó' értelme is van. Persze elképzelhető a jelentésváltozás 'folyékony' → 'szétfolyó' → 'telt, kövér' fokozatokon keresztül az orosztól függetlenül az őspirmiben is, amelyet aztán orosz szó tovább erősített.

331. Votják *osto*: *o. inmare* 'Herrgott'

1. A votj. *oste*, *osto* szó az *inmar* 'isten' állandó kíséző jelzőjeként használatos: *o. inmare* 'Herrgott!' Munkácsi (ÁKE 378, 380) szerint a votják szó iráni eredetű, vö. középperzsa *yazd*, újperzsa *izad* 'Gott'. A votják szó közelebbi eredetét és alakulásmódját Munkácsi nem magyarázza meg.

2. Mindenekelőtt lássuk a votják szóra vonatkozó szótári adatokat: (Munk.) Sz. *osto* *Iñmare* 'uram Inmar-om (istenem)', *oste!* 'Uram segíts', Sz. *osto* *kar-*, K *oste* *karâ-* 'imádkozni s a vele járó ritusokat gyakorolni; beten und die dazu gehörenden Riten vollziehen', (Wichm. – Korh.) G Sz. M *o'ste*, G M J MU *o'sto*, Uf. *e'ste* 'Herr!, Herr Gott! (Epitheton *inmar*'s, in Texten meist unübersetzt)'.
A votják szó *ost-*, *est-* szegmentuma közép-iráni (szkita, szarmata, alán) átvétellel, vö. pehl. *yazd*, újperzsa *īzaδ* 'Gott', szaka *jezda-* 'божество', (Abaev 4: 290) digor *izéd*, iron *zéd* 'божество', ангел'.

A votják szó *ost-*, *est-* szegmentuma közép-iráni (szkita, szarmata, alán) átvétellel, vö. pehl. *yazd*, újperzsa *īzaδ* 'Gott', szaka *jezda-* 'божество', (Abaev 4: 290) digor *izéd*, iron *zéd* 'божество', ангел'.

Az ősvotjákra feltehető alak **est* lehetett. Az **e* korábbi **i* (← iráni **i*) magánhangzóra mehet vissza (vö. E. Itkonen 1953–1954: 309, 311). A korai őspirmi alak **ist* > **iste* lehetett. A votj. *e* > *o* hangváltozás közönséges (E. Itkonen: i. h.). Az *este*, *oste* szóvégi magánhangzója vocativusi funkciójú egyes szám 1. személyű birtokos személyjel. Az *osto* alak második szótagbeli *o*-ja hasonulással magyarázható.

332. Még egyszer a votják *šuan* 1. 'Hochzeitsfest' szóról

1. Votj. (Munk.) Sz. K *šuan* 1. 'az utolsó lakodalmi szertartás a nyári (*kwar-sur*) ünnepen, melyen a menyasszonyt végleg elviszik a szülői háztól (*свадьба*)', 2. 'lakodalmi nép', (Wichm. – Korh.) G B M J JI MU Uf. *šuan* 'Hochzeitsfest bei den Verwandten der Braut, wo die Verwandten des Bräutigams zusammen-

kommen (JI), Hochzeitsfeierlichkeit (G); Hochzeitsgefølge (G), Hochzeitsleute (G MU)'. – A szó alakulásmódjáról 1986-ban ezt írtam: „Az itt közölt votják szó deverbális főnév, *an* eleme az *an* főnév- és folyamatos melléknévi igenévképzővel azonos. Az *an* változat alapján egy második igeragozási osztályba tartozó votj. **šual-* 'eszik; essen' igetövet posztulálhatunk, ehhez a típushoz ui. a melléknévi igenév képzője *an* alakban járul” (Rédei 1986: 215). Berczki (1977: 73) szerint a votj. *šuan* egy korábbi *šu-* töből elkülönült származék (e magyarázat hangtani szempontból problematikus voltáról l. Rédei: i. h.). A votj. *šuan* átkerült a cseremiszbé: *süjän, süian* stb. 'lakodalom, esküvő' (Berczki: i. h.).

2. Napolszkih-t az itt röviden bemutatott etimológia nem elégti ki (Napolszkih 1998: 128–133). Elöljáróban megjegyzem, hogy sem Berczkinék, sem jómagamnak fent hivatkozott cikkéről nincs tudomása. Helyettük Berczki „Grundzüge der tscheremissischen Sprachgeschichte II” (Szeged, Studia Uralica 34/1992) című monográfiájára és az UEW-re hivatkozik. Napolszkih szerint a *šu-* igetöből csupán egy **šuan* alak jöhetett volna létre. Ez így igaz! Csakhogy én **šual-* töből indulok ki, amelynek szabályos származéka a *šuan*. Megjegyzem, hogy a Napolszkih által sugallt őspérmű **š₁jan* anakronizmus, mivel a votják nyelv esetében – mind nyelvi, mind művelődéstörténeti tekintetben – kizárólag egy ősvotj. **šuan* jöhet szóba.

Napolszkih (i. h. 128–129) a *šu-* igéből való eredeztetést jelentéstani szempontból is problematikusnak találja, mivel a votják szónak nemcsak 'lakodalmi ünnepség; Hochzeitssfest' jelentése van, hanem szélesebb 'lakoma, mulatozás; Mahl, Schmaus, Gelage, Unterhaltung' értelemben is használják. Én úgy vélem, hogy a *šuan* eredeti jelentése 'evés; Essen', majd pedig 'lakoma; Mahl, Schmaus, Gelage' lehetett. Ebből a 'lakodalmi ünnepség; Hochzeitssfest' jelentésszüküüléssel keletkezhetett. Vö. votj. (Munk.) *juon* 'ital' ~ 'ünnep', (Wichm. – Korh.) *juon* 'Trinken; Getränk' ~ 'Fest' (< *ju-* 'iszik; trinken' ~ 'ünnepel; feiern, Fest halten').

3. Paasonen (1902: 267) a votj. *šuan*, cser. *süian* és a mord. *E šuvońšej, M séměńcá* 'gute Kunde' szavakat a tatárból magyarázza. A mordvin szó valóban a tatárból való, a másik kettő azonban nem. Napolszkih (i. h. 131–132) tulajdonképpen Paasonennak ezt a régi magyarázatát eleveníti fel. Vagyis: votj. *šuan* < tat. *sőjőnü* 'радоваться' < tör. *süjün* ua. (< **süj-* 'любить'); vö. még tat. *sőjőnce* 'радостная весть', *sőjőneč* 'радость'.

Nos, ennek a magyarázatnak több hiányossága van. Az ilyenféle, problémákkal terhes etimológiai ötletekről szokta volt Zsirai tanár úr tréfásan mondani: „véres a torka”. Melyek tehát Napolszkih etimológiájának a hibái? 1) A tatár szó (*sőjőnü*) csak igeként fordul elő, ebből viszont nehezen jöhetett volna létre főnév a votjában. 2) Az igei 'örül' jelentés nem illik a votják 'lakodalmi ünnepség; Hochzeitssfest' jelentéshez (szófaji és jelentéstani nehézség). 3) Főnévi jelentése

csak a tat. *sõjõnçe* 'радостная весть; örömhír' származéknak van. Ám ebből a votj. *śuan* hangtanilag nem vezethető le. Hová lett a *çe* elem a votjában? Ezenkívül az 'örömhír' jelentésből aligha fejlődhetett volna 'lakodalmi ünnepség, mulatság; Hochzeitsfest, Unterhaltung' jelentés.

Napolszkih (i. h. 131) a cser. *süjän*, *süän* stb. 'lakodalom, esküvő' szót is a fenti tatár szóból eredezteti. Mutatis mutandis: a cseremiszi szóra is áll mindaz, amit a votj. *śuan* tatárból való átvétele ellen kifejtettem.

Paasonen etimológiai egybevetéséből ma is elfogadható a következő: mord. (MordWb.) E *suvonšej*, *suvonžej*, M *śamāncā* 'gute Kunde, Freudenbotschaft' < tat. *sõjõnçe*, *sõjõnõč* 'Freudenbotschaft' (Napolszkih i. h. 131–132 is közli, l. még MordWb. 4: 2076).

Napolszkih (i. h. 131–132) a tat. *sõjõnçe* 'радостная весть; örömhír' származékból eredezteti a votj. (Wichm. – Korh.) G *śuañci*, B *śuañcī*, M J *śuañći*, J Uf. *śuañšj* 'Hochzeitsgst, Hochzeitsleute, Brautführer' szót. Ez jelentésánilag teljesen valószínűtlen; a *śuañsi* stb. a votj. *śuan* szóból a tatár eredetű *ći*, *ći* képzővel alakult származékszó (l. GrammUdm. 1962: 118). A *ći*, *ći* képző használatahoz vö. votj. (Wichm. – Korh.) *aldanći* 'Betrüger' (*aldal-* 'betrügen' < tat.), *vuzći* 'Kaufmann' (*vuz* 'Handel, Ware').

333. Lapp *miesse* 'reindeer calf'

Zürj. (WUo.) V Sz. Pecs. Lu. Le. I Ud. P *mes* (*mes-*, *męsk-*) 'Kuh', (Gen.) KP *mös*, *mösk* ua. | votj. (Munk.) Sz. J *mes* 'fiatal tehén, üdő (Sz. J), bárányka (J)', (Wichm. – Korh.) G M J Uf. *mes* 'junges weibliches Tier bei einigen Haustieren (Schaf, Ziege, Kalb; bes. in Komposita) (M J Uf.), junges Schaf (G)'.

Ez a permi szócsalád egyeztethető a következő lapp szóval: N *miesse* -s- 'reindeer calf', (Grundström) L *miesse* 'Kalb (eines Rentieres od. Elches)', (Lagercrantz) Wfs. *mie's'ie* 'Rientierkalb während des ersten Lebensjahres'.

A lapp *ie* – *e(ē)* hangviszony előzménye előlapp **e* – *ä* lehetett (vö. Korhonen, Johdatus 85). A zürj. *e*, KP *ō* ~ votj. *e* alapján ősspermi **ä* tehető fel, amely magánhangzó a második szótagban rekonstruálható **ä* hatására előpermi **e*-ből fejlődött. A magánhangzós toldalékok előtt jelentkező zürj. *męsk-* tőalak -*k*-ja inetimologikus hang, amely az eredeti C + *k*-t tartalmazó tövek analógiájára keletkezett (vö. Uotila: 1933: 411–413). – A FP alapalak **mesä* lehetett. A szó feltehető eredeti jelentése 'junges weibliches Tier' lehetett.

Hivatkozások

Abaev = Abaev, I. A., Istoriko-etimologičeskij slovar' osetin'skogo jazyka. 1–4. Leningrad 1958, 1973, 1979, 1989.

- ÁKE = Munkácsi Bernát, Árja és kaukázusi elemek a finn-magyar nyelvekben. I. kötet. Magyar szójegyzék s bevezetésül: a kérdés története. Budapest, 1901.
- Bartens, Raija (1997), Permiläisten kielten ns. refleksiivipronomineista. JSFOu. 87: 55–72.
- Bereczki Gábor (1997), Permi-cseremisiz lexikális kölcsönzések. NyK 79: 57–77.
- Csúcs Sándor (1990), Chrestomathia Votiacica. Budapest.
- Ganschow, Gerhard (1965), Die Verbalbildung im Ostjakischen. Wiesbaden 1965.
- GrammUdm. 1962 = Perevoščikov, P. N. (szerk.), Grammatika soveremennogo udmurtskogo jazyka. Fonetika i morfologija. Iževsk.
- KESzK = Lytkin, V. I. – Guljaev Je. Sz., Kratkij etimologičeskij slovar' komi jazyka. Moszkva 1970.
- Korhonen, Mikko (1981), Johdatus lapin kielen historiaan. Helsinki 1981.
- Laanest, Arvo (1982), Sissejuhatus läänemeresoome keeltesse. Tallinn 1975.
- Mikušev, A. K. (1973), Epičeskie formy komi fol'klora. Leningrád.
- MSzFE = Lakó György (főszerk.), A magyar szókészlet finnugor elemei 1–3. Budapest 1967, 1971, 1978.
- Napolszkih 1998 = Napoľskich, V.V., Proischoždenie udm. *śuan* ~ mar. *süan* 'svad'ba' (ob odnoj zabytoj etimologii) LU 34: 128–133.
- Paasonen, H. (1902), Votják–török szóegyeztetések. NyK 32: 257–270.
- Rédei Károly (1978), Chrestomathia Syrjaenica. Budapest.
- Rédei Károly (1983), Szófejtések. NyK 85: 35–43.
- Rédei Károly (1984a), A szóeleji és a szóbelseji labiális mássalhangzók delabializáló hatása az őspermiben. NyK 86: 191–195.
- Rédei Károly (1984b), Die delabialisierende Wirkung der anlautenden und inlautenden labialen Konsonanten im Urpermischen. FUF 46: 53–59.
- Rédei Károly (1986), Szófejtések. NyK 88: 208–219.
- SKES = Toivonen, Y.H. – Itkonen, E. – Joki, A.J. – Peltola, R., Suomen kielen etymologinen sanakirja. Helsinki 1955, 1958, 1962, 1969, 1975, 1978.
- UEW = Rédei, Károly (Hrsg.), Uralisches Etymologisches Wörterbuch 1–3. Budapest–Wiesbaden 1988, 1991.
- Uotila, T. E. (1933), Zur Geschichte des Konsonantismus in der permischen Sprachen. MSFOu. 65.
- Uotila, T. E. (1938), Syrjänische Chrestomathie mit grammatikalischem Abriß und etymologischem Wörterverzeichnis. Helsinki.
- Wied.Gramm. 1884 = Wiedemann, F.J., Grammatik der syrjänischen Sprache mit Berücksichtigung ihrer Dialekte und des Wotjakischen. St.Petersburg 1884.